

Høgskulen
på Vestlandet

BACHELOROPPGAVE

Arbeid med materialer i et kunst- og bærekraftperspektiv

Work with materials from an art and sustainability perspective

Kandidatnummer: 501

BLUBACH 2019/2020

Fakultet for lærerutdanning, kultur og idrett /
Institutt for pedagogikk, religion og samfunnsfag /
Barnehagelærerutdanning

Innleveringsdato:12.06.2020

Antall ord: 9219

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle

kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 12-1.

Abstract

Through this study I have had two different specialization subjects. These were *arts, culture and creativity* and *sustainable development*. After my two different specialization subjects, I was left with two different views on materials that at first glance were incompatible with each other. How would I as an educator be able to work with materials in the kindergarten without leaving one perspective at the expense of the other? Could they be united in the same focus and work? These questions are the backdrop to this bachelor's thesis's issue, where I have tried to make room for both the sustainability perspective and the art perspective. Through this literature study I have obtained information from relevant professionals and theorists to try to find answers to my issue: **Why use recycled materials as a creative resource in kindergarten?** To systematize the study, I divide the theory part into main topics that I consider relevant to answer my problem. These main themes are: *Sustainable development, reuse, materials and materiality*, as well as *Creativity and aesthetic learning processes*. My findings connected to these topics show that, like other materials, recycled materials can provide different discoveries and action potentials related to the properties of the materials. There are no specific findings on the physical properties of the recycled materials that shows that they are better than other materials, but the fact that the concept of recycled materials encompasses a wide range of different materials, can be seen as a prominent advantage. As Odegard (2015) points out, a more collective awareness of consumption and recycling - making a common ecological boost for the environment - will be the most obvious argument for working with recycling materials in kindergartens. If you see this in the context of understanding what a creative resource is and the findings related to the inherent possibilities of materials, you will see several reasons why you should use recycled materials as a creative resource in kindergarten. So there are several findings that answer my issue. Based on that, I consider the question my issue poses as answered, but I do not rule out that a more comprehensive study will be able to shed light on several aspects of the topic that I have not included in this paper.

Innhold

1. Innledning	s. 4
1.1 Bakgrunn for valg av tema	s. 4
1.2 Problemstilling	s. 5
1.3 Oppgavens struktur	s. 5
2. Teoridel	s. 5
2.1 Bærekraftig utvikling	s. 5 - 8
2.2 Gjenbruk	s. 8 - 11
2.3 Materialer og materialitet	s. 11 - 13
2.4 Kreativitet og estetiske læringsprosesser	s. 13 - 16
3. Metode	s. 16
3.1 Litteraturstudie	s. 16 - 17
3.2 Fremgangsmåte	s. 17 - 18
3.3 Søkedokumentasjon	s. 18
3.3.1 Oria	s. 18
3.3.2 Google Scholar	s. 18 - 19
3.3.3 Nasjonalbiblioteket	s. 19
3.3.4 Inklusjons- og eksklusjonskriterier	s. 19 - 20
3.4 Kildekritikk	s. 20 - 21
4. Funn og drøfting	s. 21 - 22
4.1 Gjenbruksmaterialer i formingssammenheng	s. 22 - 24
4.2 Gjenbruksmaterialer som materiale	s. 24 - 25
4.3 Gjenbruksmaterialer som kreativ ressurs	s. 25 - 26
5. Avslutning	s. 27 - 28
6. Referanser	s. 29 - 30

1. Innledning

1.1 Bakgrunn for valg av tema

De to første årene av studiet hadde jeg kunst, kultur og kreativitet som fordypningsfag. Gjennom fordypningen fikk jeg øynene opp for arbeid med materialer. Det som i all hovedsak fattet min interesse var hvordan ulike materialer påvirket den skapende prosessen ulikt. Jeg fikk en oppfattelse av at materialene “pratet” til skaperen som var i kontakt med det og at materialenes sammensetninger og egenskaper innbydde til ulike handlingsmønstre. Store og tunge materialer som treklosser eller pappkasser kunne for eksempel invitere til konstruksjons arbeid, mens små og lette materialer som glitter eller perler kunne invitere til mer finmotorisk arbeid. Materialer kan være blant annet harde, myke, tunge, lette, fargerike, kalde eller varme, alle med sine helt spesielle egenskaper og muligheter. Men hvor bevisst er man som pedagog i barnehagen på hvilke materialer man tilbyr barna? Er man bevisst materialenes fulle potensiale i forhold til det å kunne bidra til lek, læring og danning? Etter å ha vært i flere ulike praksisbarnehager har jeg observert noe lik praksis rundt hvilke materialer som tilbys barna, og dette har fått meg til å tenke på hvorvidt personalet er bevisste sine valg, eller om det bare har blitt sånn fordi det alltid har vært sånn.

Fokus og bevissthet rundt bærekraftig utvikling er noe som nå har fått større plass i rammeplanen og i barnehagens virksomhet, og jeg valgte derfor dette som fordypningsfag det siste studieåret. Gjennom denne fordypningen kan man si at jeg fikk et annet syn på materialer. Et bærekraftig perspektiv på materialer handler i større grad om hvorvidt de kan ha en negativ innvirkning på miljøet og hvordan materialer kan ses på som ressurser som ikke skal brukes på feil måte eller brukes opp. Glitter, som for meg alltid har vært noe helt magisk, ble plutselig til truende microplast. Etter de to ulike fordypningene mine satt jeg altså igjen med to ulike syn på materialer som ved første øyekast ikke var forenelig med hverandre. Hvordan skal jeg som pedagog da kunne arbeide med materialer i barnehagen uten å la det ene perspektivet gå på bekostning av det andre? Kan de forenes i ett og samme fokus og arbeid? Disse spørsmålene er bakgrunnen for denne bacheloroppgavens problemstilling, hvor jeg har forsøkt å gi plass til både bærekraftperspektivet og kunstperspektivet. Ut i fra dette håper jeg på å sitte igjen med begrunnelser for mitt pedagogiske arbeid med materialer som jeg kan ta med meg i sekken når jeg skal tre inn i min kommende profesjon.

1.3 Problemstilling

Min problemstilling er:

Hvorfor bruke gjenbruksmaterialer som en kreativ ressurs i barnehagen?

1.4 Oppgavens struktur

I første del av oppgaven vil jeg presentere det teoretiske grunnlaget jeg oppfatter som relevant for å kunne besvare problemstillingen på best mulig måte. Videre vil jeg redegjøre for valg av metode, fremgangsmåte knyttet til litteraturstudie og vise til søkedokumentasjon. Avslutningsvis vil jeg drøfte mine funn fra teoridelen og knytte disse opp mot problemstillingen for å se om jeg kommer frem til ett svar på hvorfor man skal bruke gjenbruksmaterialer som en kreativ ressurs i barnehagen.

2. Teoridel

I dette kapittelet vil jeg presentere fire hovedtemaer som jeg finner relevante for å kunne svare på min problemstilling. Disse hovedtemaene er: *Bærekraftig utvikling, gjenbruk, materialer og materialitet, samt Kreativitet og estetiske læringsprosesser.*

2.1 Bærekraftig utvikling

Bærekraftig utvikling har som jeg nevnte i innledningen, fått ett større fokus nå i nyere tid, og i den nyeste rammeplanen fra 2017 ble bærekraftig utvikling en del av barnehagens verdigrunnlag. Som en del av barnehagens verdigrunnlag skal derfor bærekraftig utvikling vektlegges og inkluderes i barnehagens virksomhet og planer. Rammeplanen for barnehage (2017) skriver blant annet dette om begrepet bærekraftig utvikling:

Bærekraftig utvikling handler om at mennesker som lever i dag, får dekket sine grunnleggende behov uten å ødelegge fremtidige generasjoners mulighet til å dekke sine. Det handler om å tenke og handle lokalt, nasjonalt og globalt. Barnehagen skal bidra til at barna kan forstå at dagens handlinger har konsekvenser for fremtiden (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 10).

Det som skrives i rammeplanen er ikke så ulikt hvordan Vår felles fremtid i 1987 (Verdenskommisjonen for miljø og utvikling) definerte begrepet bærekraftig utvikling. Til tross for at arbeid med bærekraftig utvikling er forankret i rammeplanen vil det kunne finnes noe frihet knytt til hvor stor vekt de ulike barnehagene velger å legge i arbeidet, så lenge det er til stede. Det vil derfor variere hvor synlig arbeid med bærekraftig utvikling er i de ulike barnehagene.

Arbeid med bærekraftig utvikling er et omfattende tema og krever en forståelse av at det omhandler mer enn bare naturen. Verdenskommisjonen for miljø og utvikling (1987) delte derfor bærekraftig utvikling inn i tre ulike pilarer som skulle bidra til at man så sammenhengene mellom økologi, økonomi og sosiale forhold. Verdenskommisjonen for miljø og utviklings (1987) hensikt var å vise at en aktivitet først er bærekraftig når den befinner seg i skjæringen mellom pilarene. I nyere tid har det blitt foreslått en fjerde pilar som kan bidra til å beskrive bærekraftig utvikling. Ifølge Davis (2015) er de fire pilarene nå:

- Den sosiale og kulturelle pilaren
- Den økonomiske pilaren
- Den økologiske pilaren
- Den politiske pilaren

Den Sosiale og kulturelle pilaren kan ifølge det Odegard (2015) skriver om skapende aktiviteter kobles til arbeid med materialer. Hun mener at man kan forsterke følelsen av tilhørighet og at man kan bygge bro mellom kulturelle forskjeller når barn møtes rundt en aktivitet, deler felles opplevelser og følelser, og skaper noe sammen. Hun hevder også at mangfoldet i materialer vil kunne styrke likeverdet og fremme forståelse for ulikheter, og at det er viktig å være bevisst våre holdninger overfor både barna og materialene (Odegard, 2015, s. 162).

Den økonomiske pilaren kan kobles til arbeid med materialer ved at man kobler det til Bishops 6 fundamentale matematiske aktiviteter:

1. Forklaring og argumentasjon (barn tenker og resonerer).
2. Lokalisering (Orienter seg i rommet for å finne frem).
3. Designe (Former og figurer, mønstre og symmetri, arkitektur og kunst).
4. Telling, antallsord, tallsystemer og regning.
5. Måling.

6. Lek og spill.

(Bishop, referert i Solem & Reikerås, 2011, s. 11 – 13).

I aktiviteter med materialer vil barn altså kunne bruke egne tanker og erfaringer til å komme frem til hvordan materialene kan brukes. De vil måtte lete etter og lokalisere materialer som de ønsker å bruke når de skal forme, leke, bygge og skape med dem. Man kan telle korker eller mosaikkfliser og se på størrelsesforhold mellom dem. Man kan benytte materialene i lek eller spille tre på rad med korker.

Den økologiske pilaren kan kobles til arbeid med materialer gjennom for eksempel avfall og avfallshåndtering. Når man prater om arbeid med avfall og avfallshåndtering, vil ofte den første aktiviteten man tenker på være kildesortering i barnehagen, at man sorterer og leverer avfall til gjenvinningsstasjonen. Avfallshåndtering vil ikke være ensbetydende med dette. Bråten og Kvalbein (2014) peker på at ting har verdi og at de gir muligheter, men at vi i vår tid og kultur ofte overser dette. De undrer seg over om den materielle overfloden vi befinner oss i gjør oss likegyldige fordi vi har muligheten til å både kaste og kjøpe nytt. Vi har altså fått en svært lav terskel for å definere ting/materialer som verdiløst søppel (Bråten & Kvalbein, 2014, s. 17). En annen vinkling på arbeid med avfall kan da dreies mot at man ikke kaster det, og at man heller ser verdi og muligheter i avfallet og beholder det for å kunne bruke det i det pedagogiske arbeidet. Bruker vi materialene (les. Avfallet) på nytt vil vi kunne omtale de som gjenbruksmaterialer. Odegard (2015) skriver om tematikken bærekraftig utvikling i sammenheng med gjenbruksmaterialer. Hun hevder at en mer kollektiv bevissthet om forbruk og gjenbruk – det å gjøre et felles økologisk løft for miljøet og fremtiden, er den mest opplagte argumentasjonen for å arbeide med gjenbruksmaterialer i barnehagen. Innenfor det pedagogiske nettverket Odegard er en del av, er aktiv kildesortering hvor de samler inn materialer sammen med barna en relativt kjent arbeidsform. De samler inn materialer fra barnas hjem og nærmiljøbutikker/bedrifter for videre å tilby dem på en estetisk måte som alternative materialer i barnehagen. Hun hevder at tanken bak en slik måte å arbeide på handler om å legge til rette for en fremtidig bærekraftig utvikling gjennom å øke den kollektive bevisstheten rundt kildesortering og yte motstand mot forbrukersamfunnet.

Den politiske pilaren kan i barnehagesammenheng knyttes til demokrati og medvirkning. Her kan jeg trekke frem bevisstheten over rollen som pedagog og hvordan man legger til rette for medvirkning og demokrati i arbeid med materialer. Buaas (2012) trekker frem læreren som rollemodell i forhold til omgivelser og miljø. Han understreker at lekenhet og humor er

viktige virkemiddel, og skriver at: “Å gi rom for humor i barnehage og skole skaper et klima for godt sosialt fellesskap og for eksperimentering. Lek, humor, kreativitet og estetisk virksomhet henger nært sammen” (Buaas, 2012, s. 56). Ifølge Jonstøij og Tolgraven (2003) er pedagogens viktigste oppgave, å gi barna troen på egne evner. Pedagogens viktigste rolle i arbeid med materialer vil da være å opptre støttende og oppmuntre barna i den kreative prosessen. Ifølge Nilsen (2018) vil det at pedagogene ser betydningen av barns egen kreative utfoldelse i skapende prosesser kunne føre til at barna får rolle som aktør. Dette kan sees i tråd med det rammeplanen skriver om barns medvirkning: “Barnehagen skal være bevisst på barnas ulike uttrykksformer og tilrettelegge for medvirkning på måter som er tilpasset barnas alder, erfaringer, individuelle forutsetninger og behov” (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 27). Ifølge Odegard (2015) er fremtidsoptimisme knyttet til demokrati, og estetisk refleksjon er grunnleggende for dette. Fremtidsoptimismen kan sees i relasjon til utfordringer knyttet til miljøet, og som pedagog kan man sørge for at barna er til nytte og gjør noe viktig for seg selv, andre og miljøet. Odegard (2015) skriver at dette kan skje gjennom å oppmuntre barna til å tenke fra ulike synsvinkler (Odegard, 2015, s. 31 – 39). Den politiske pilaren i forbindelse med arbeid med materialer handler altså mye om hvordan man som pedagog er bevisst sin rolle, og hvordan man ser muligheter for å fremme demokrati og medvirkning i og rundt aktivitetene.

2.2 Gjenbruk

Gjenbruksmaterialer kan betegnes som materialer som har blitt brukt før, men som noe annet, og kan ofte knyttes til miljøvern hvor fokuset er rettet mot at man kan bruke disse materialene om igjen (Bråten & Kvalbein, 2014, s. 22). Begrepet gjenbruk kan altså brukes som en beskrivelse på materialer, eller ting, som blir brukt mer enn en gang.

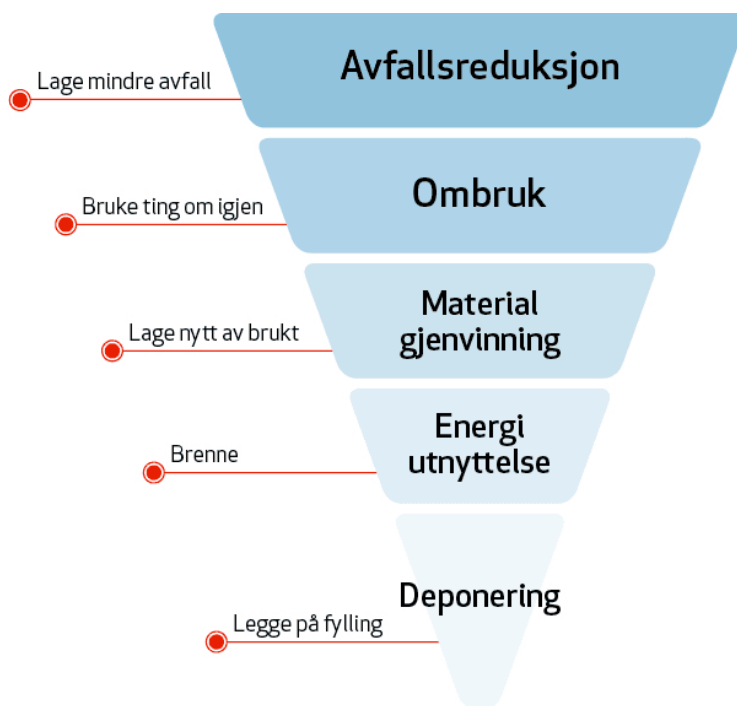
Odegard (2015) definerer gjenbruksmaterialer som de materialene som vi vanligvis ville ha kastet dersom vi ikke hadde sett deres potensiale til å kunne bruke de minst en gang til.

Gjenbruk har gjennom tiden fått sin renessanse innen design, interiør og mote. Noen av begrepene knyttet til dette i dag er retro, shabby chic og redesign. Gjenbruk har også vært en viktig del av vår kulturhistorie i barnehagen, og motivasjonen for gjenbruk vil kunne begrunnes noe ulikt ut i fra hvilket ståsted man velger (Waterhouse, 2013, s. 168).

En av begrunnelsene for gjenbruk i barnehagen kan være av økonomiske årsaker. Gjenbruksmaterialer i den sammenheng omtales derfor ofte som gratismaterialer.

Gjenbruksmaterialer er noe de aller fleste har tilgang til, uavhengig av status i samfunnet. Bråten og Kvalbein (2014) sier at vi aldri før har eid mer enn vi gjør i dag, og samtidig har vi aldri kastet mer enn det vi gjør nå. Vi som bor i Norge, eller andre velstående land, behøver ikke strekke ressursene slik de er nødt til mange andre steder i verden. Dette har skapt en forbrukskultur, eller en “bruk og kast” kultur som resulterer i at vi genererer store mengder avfall. SSB melder at vi i 2018 genererte 11,82 millioner tonn avfall (SSB, 2020, 2. april).

Bråten og Kvalbein (2014) skriver i sin bok om avfallspyramiden. De viser til at man i norsk avfallspolitikk og EUs rammedirektiv for avfall, bruker avfallshierarkiet som et bilde på hvordan vi bør se på tingenes potensiale. I pedagogisk sammenheng omtaler vi dette som avfallspyramiden. Avfallspyramiden er en omvendt pyramide som illustrerer hvordan målet er å begrense avfallsmengden. Hovedtanken bak pyramiden er at man skal få til en behandling av avfallet så høyt oppe i pyramiden som mulig (Bråten og Kvalbein, 2014, s. 20-25).

Figur 1 ”Avfallspyramiden”

(<https://www.avfallnorge.no/om-avfall-norge/om-bransjen>).

Bråten og Kvalbein (2014) sier at det øverste, og mest ønskelige nivået av pyramiden handler om at vi unngår at avfall oppstår. De ulike produsentene kan da for eksempel bruke mindre emballasje og forbrukerne kan velge å bruke ting lengre. Under dette nivået kommer nivået

som heter ombruk. Dette innebærer gjenbruk, at vi kan bruke ting på nytt. Her kan man for eksempel levere klær man ikke har behov for lenger til Fretex slik at andre kan få nytte av dem, eller man kan lage noe nytt med en ny funksjon. Lavere ned i hierarkiet kommer først materialgjenvinning, deretter energigjenvinning. Disse innebærer at de ulike gjenvinningsstasjonene ser potensiale i avfallet som blir sendt dit, og at de gjør tiltak for å ta nytte av dem. Til sist kommer vi til det nederste nivået, som en helst ønsker å unngå så langt det lar seg gjøre. Når ting blir deponert har en rett og slett gitt opp å tillegge dem noen form for verdi. Avfallspyramiden kan altså ses på som en visuell modell som viser hvordan man kan tenke for å redusere avfall. Bråten og Kvalbein (2014) er i sin bok opptatt av hvordan en kan få gode skapende prosesser ved at man kan se verdi og muligheter i ting. De sier at:

Dette forutsetter en åpen holdning, og vilje til å dvele. En slik åpenhet og verdsetting av tingene kan knyttes til ulike former for formingsarbeid med barn.

Formingsprosesser med gjenbruk kan være med på å få oss høyere opp i avfallspyramiden på flere forskjellige måter. Gjennom å gjenbruke ting i en formingssammenheng kan barn erfare at ting er mer enn noe vi bare bruker og forbruker, men en ressurs med høy verdi (Bråten & Kvalbein, 2014, s. 26).

De peker her på hvordan ulike formingsprosesser med gjenbruksmaterialer kan bidra til at vi er med på å begrense mengden avfall, og hvordan barn kan dra nytte av denne erfaringen. Videre skriver de om hvordan arbeid med gjenbruksmaterialer kan bidra til bedre kunnskap om materialenes fysiske egenskaper. Ulike gjenbruksmaterialer kan ha ulik slitestyrke, noen er skjøre og de egner seg til ulike formål. De peker på at gjennom direkte utforskning av ulike materialer og kvaliteter vil barna kunne bli mer bevisste på dette, og at denne kunnskapen direkte kan overføres til de valgene man møter som forbruker (Bråten & Kvalbein, 2014, s. 26). Det er jo ikke å stikke under en stol at produkter med god materiell kvalitet og kvalitet på arbeid har lenger levetid enn andre, og man vil da trenge færre ting. Dette vil igjen kunne føre til at vi genererer mindre avfall.

Kvalitet kan altså knyttes til håndverksferdighet og hvordan ting er lagd. Ut i fra dette sier Bråten og Kvalbein (2014) følgende:

Et godt utført håndverksarbeid gir solid kvalitet. Dersom man selv har erfaring med å lage ting, ser man også kvaliteten i det andre har lagd, uavhengig av om en ting er lagd av mennesker eller maskiner. Det er også viktig å ha håndverksferdigheter

knyttet til tradisjonelle formingsfag som håndarbeid og sløyd når man skal øke graden av gjenbruk. Dersom man selv kan reparere en ødelagt gjenstand, så er det større sjanse for at man vil gjenbruke den. Kan man teknikkene, så får man også med seg friheten og muligheten som ligger i å kunne både reparere og tilpasse en ting akkurat slik man selv ønsker (Bråten & Kvalbein, 2014, s. 26).

Har man altså kunnskap om håndverk og ulike teknikker vil dette kunne bidra til at man har respekt for det arbeidet som ligger bak en ting eller gjenstand, og dette vil igjen kunne gjøre det vanskeligere å kaste den.

Jeg har nå belyst ulike aspekter innenfor gjenbruk og gjenbruksmaterialer. Videre vil jeg vise til teori knyttet til materialer og materialitet for å kunne få en bedre forståelse av gjenbruksmaterialer som materiale.

2.3 Materialer og materialitet

Materialer kan ses på som ulike objekter, eller ting. Ulike ting kan også være bygget opp av ett eller flere ulike materialer som utgjør den tingen. Waterhouse (2013) sier så fint at:

“Vi er kroppslig materiale, og hele vår fysiske verden består av materialer og materialiteter” (Waterhouse, 2013, s. 32). Alt rundt oss kan altså betraktes som materialer, også oss selv.

Gibsons (1995) teori om *affordance* er en økologisk tilnærming til det å tolke omgivelser og ta dem i funksjonell bruk. Begrepet betyr “å tilby” eller å se muligheter for bruk, i stedet for begrensninger (Fjørtoft, 2012, s. 66). Vi mennesker vil altså gjennom interaksjon med materialer kunne oppdage egenskaper som vi kan omdanne i handlingspotensialer.

I formingsfaglig sammenheng finner vi begrepet *materialers iboende estetiske uttrykk*, som betegner estetiske kvaliteter i selve materialet. Dette er da kvaliteter som materialet tilbyr oss, og kan sees på som en form for *estetisk affordance* (Waterhouse, 2013, s. 33). Det kan for eksempel være snakk om materialets fysiske kvalitet som oppdages og settes inn i et handlingspotensiale. En pinnes fysiske kvalitet kan eksempelvis invitere til lek hvor pinnen er et sverd eller noe man tegner med i sanden, som et redskap.

Waterhouse (2013) nevner i sin bok den britiske sosialantropologen Tim Ingold (1948-) og hans begrep *material flow*. Ingold ser i likhet med Waterhouse på både mennesker og ting som en del av en verden av materialer. Han mener at begge kan beskrives som substanser som stadig forandres til nye substanser og overflater, og at materielle substanser er i en evig

materiell flyt eller transformasjonsprosess (Waterhouse, 2013, s. 33 - 35). Man kan forstå det som at materielle substanser kun befinner seg i en midlertidig stabilitet fra en tilstand til en annen, at materialene flyter på en reise.

Vi både påvirker og påvirkes av våre omgivelser bestående av materialer. Waterhouse (2013) sier:

Vi settes i spill og setter i spill gjennom handling, bevegelse og improvisasjon. Slik jeg ser det, handler dette om å være sanselig og estetisk innstilt i møte med det materielle, å åpne opp for det som skjer imellom (Waterhouse, 2013, s. 34).

Her viser hun til at det er *noe* som skjer mellom et individ og et materiale. Waterhouse (2013) peker på at barn tilegner seg kunnskap og erfaring om materialer gjennom lek og skapende virksomhet med materialer. Gjennom produksjonsprosessen, også forstått som en skapende prosess, vil barn kunne få tilgang til materialet på en mer sanselig og estetisk måte enn om man kun opplever en ferdig produsert gjenstand bestående av et materiale. Ved å få ta del i en skapende prosess med leire vil altså barn kunne få et helt annet utbytte av møtet med materialet, kontra om de opplever leiren som en ferdigprodusert skål. Det handler om møtet mellom den skapende og materialene det skapes med.

Taguchi (2010) skriver:

Hvis vi tenker at det materielle kan ha agentskap på linje med menneskene, er vi ikke lenger låst i enten-eller-tenkning, heller ikke både-og. I dette synet oppheves dikotomien mellom diskursive og det materielle fullstendig. Dette fordi fokus er på det som ligger innimellom i intraaktivitetene, og på den gjensidige avhengigheten og det sammenvevde forholdet mellom diskurser, ting, materialer og organismer (Taguchi, 2010, s. 49).

Waterhouse (2013) sier at dette er et interessant perspektiv i forhold til skapende prosesser med ulike materialer. Det viser til at materialene vi former med har ulike egenskaper og kvaliteter som vil kunne sette i gang ideer og tankeprosesser hos den som skaper. Når det er snakk om at materialer har agentskap, vil det si at de også tillegges påvirkningskraft i selve den skapende handlingen. Det er her, innimellom, den skapende og materialet at det oppstår en dialog. Resultatet, eller uttrykket, av denne dialogen er påvirket av både materialet og den som går i dialog med materialet. Det er altså selve den skapende handlingen som er mellomrommet mellom den som skaper og materialet den skaper med (Waterhouse, 2013, s. 35).

Odegard (2015) skriver i sin bok at hun i møte med Nordin-Hultmans (2004) forskning om pedagogiske miljøer og barns subjektskapning var en øyeåpner for henne da hun satte fokus på rommenes/materialenes betydning, og de ulike diskursene barnehagen er styrt av. Nordin-Hultman viste da til diskursene om at barnehagen er en stedfortreder for hjemmet og barnehagen som et verksted. Odegard (2015) trekker frem viktigheten av å kunne se mangfoldet av diskursene vi er styrt av, og mulighetene og begrensningene som kommer til syne i dette. Hun sier videre:

Barnet blir til, i ulike relasjoner, hvor også rom, materialer og aktiviteter er en del av barnets subjektskapning. Barnet skapes gjennom andre og gjennom materialene, og de ulike fortellingene om barnet som finnes i den sammenhengen barnet til enhver tid er i (Odegard, 2015, s. 89).

Odegard (2015) understreker videre at man ikke kan se noen situasjon uten å se den i relasjon til det materielle. Alt rundt deg vil kunne virke inn på deg, enten det er rommet du er i eller materialene som befinner seg der. I senere tid har ulike filosofer/teoretikere som er inspirert av poststrukturalistisk tanke sett gitt oss tillegg til Frøbels og Montessoris ideer om og fokus på materialer og materialitet. Dette har gitt muligheter for å utvide tenkingen om relasjonene mellom mennesker og det materielle, og det tenkes og forskes rundt hvordan ikke-menneskelig materialitet kan spille en rolle for barns subjektskapende prosesser i pedagogisk praksis. Materialitetene kommer ifølge Odegard (2015) med tilbud, og de stiller vilkår i tillegg til å bidra til å skape situasjoner hvor barn forstår seg selv og blir forstått av andre (Odegard, 2015, s. 90-91).

Ut i fra dette ønsker jeg i neste hovedtema å gå mer inn på barns kreativitet og estetiske læringsprosesser i møte med materialer.

2.4 Kreativitet og estetiske læringsprosesser

For å kunne finne svar på min problemstilling om hvorfor man skal bruke gjenbruksmaterialer som en kreativ ressurs i barnehagen, vil det være relevant for meg å belyse begrepet kreativitet.

Begrepet kreativitet kan forstås på mange måter. Det kan for eksempel forstås som en personlig evne som er nært knyttet til læring, motivasjon og en positiv innstilling til livet (Fredriksen, 2013, s. 56). Fredriksen (2013) skriver at kreativitet lenge har vært et populært forskningstema, og at fokuset i all hovedsak har vært rettet mot hva kreativitet faktisk er. I

senere tid har man endret fokuset mot å prøve å belyse hvordan kreative prosesser utfolder seg. Hun peker på at denne endringen av fokus muligens henger sammen med at man har forstått at kreativitet ikke er noe statisk, men rettere en endringsprosess.

Fredriksen (2013) nevner i sin bok, Runcos begrep “*ego-strenght*”, på norsk “ego-styrke”. Dette begrepet viser til at barns muligheter for å kunne være kreative bunner i at de først må utvikle tro på egne tanker og ideer. For at barnehagen skal kunne bidra til dette må barnehagen utvikle en positiv kultur hvor fantasifulle uttrykk, annerledes tenking og kreative handlinger er akseptert. På denne måten vil barna kunne føle seg akseptert og videre kunne utvikle sin “ego-styrke” (Fredriksen, 2013, s. 57). Bråten og Kvalbein (2014) understreker også at kreativitet er noe som må legges til rette for og trenes, og at det å være kreativ kan være nyttig innen flere områder i livet. De trekker for eksempel frem at kreativitet vil kunne ha en hovedrolle når en skal utvikle avfallsmetoder som tar vare på våre ressurser (Bråten og Kvalbein, 2014, s. 27).

I boken *i dialog med Reggio Emilia* skriver Rinaldi (2009):

Barn er de mest enestående lytterne av de alle – de avkoder, de tolker informasjon med en utrolig kreativitet. (...) Det er derfor vi alltid må gi dem mange muligheter for å gjengi tankebildene sine, og til å presentere de for andre (Rinaldi, 2009, s. 128).

Det og gi barn mange muligheter i denne sammenhengen, kan knyttes til tilgangen til ulike materialer. Åberg og Taguchi (2010) sier at materialene bør være tilgjengelig for barna, at for eksempel malerkoster bør stå fremme slik at barna kan male når de får lyst, ikke når vi voksne vil at de skal male (Åberg & Taguchi, 2010, s. 69).

Kreativitet kan også knyttes til estetikk. Når det kommer til estetiske læringsprosesser skriver Fredriksen (2013) at dette er prosesser som bidrar til en særegen læringsform. Hun peker på at det er i selve prosessen hvor barn eksperimenterer med materialer, at det forbindes sanser og begreper, tanker og følelser, og at dette vil kunne føre til oppdagelser av nye muligheter (Fredriksen, 2013, s. 96-97).

Fredriksen (2013) skriver i sin bok:

Begrepet “estetiske læreprosesser” er et skandinavisk begrep som først ble brukt av Drotner, Pedersen og Høhr (1996). De så på estetiske aktiviteter som en særegen læringsform. Estetiske læreprosesser kan forstås som uttrykksaktiviteter hvor en person lærer mens han/hun finner passende måter å uttrykke seg på gjennom et medium. (...) Prosessen består i ulike former for aktiviteter og refleksjon som et

menneske foretar seg, mens man omdanner inntrykk til uttrykk. Gjennom denne prosessen transformeres sanseerfaringer og emosjonelle erfaringer (...) (Fredriksen, 2013, s. 96-97).

Forenklet kan man si at en estetisk læringsprosess handler om en prosess hvor inntrykk blir til uttrykk. Ved at man tilrettelegger for bruk av materialer med passende kvaliteter vil man kunne utfordre og motivere barn til å strekke seg litt og oppleve mestring. Fredriksen (2013) skriver videre at det finnes muligheter for mange ulike aktiviteter med varierende vanskelighetsgrad i undersøkende og skapende aktiviteter med materialer, og at de praktiske øvelsene i aktivitetene vil kunne utfordre motorikken og konsentrasjonsevnen samtidig som de utfordrer barnas estetiske oppmerksomhet og initiere helt personlige mikro-oppdager. Hun peker på at barns lek med materialer hvor de manipulerer dem i sine egne hender, gir dem erfaringer knyttet til materialenes ulike muligheter og begrensninger, samt deres egne kropp (Fredriksen, 2014, s. 197).

Fredriksen (2014) viser her til barns lek med materialer. I den nordiske barnehagetradisjonen som vi her i Norge er en del av, legges det vekt på lek og forståelsen for at barn lærer gjennom leken. Barn i lek, leker om det de er nysgjerrige på, og underveis oppdager de flere ting de blir nysgjerrige på og de undersøker hvilke muligheter som finnes (Öhman, 2012). For voksne som observerer leken utenfra er det ikke lett å kunne sette fingeren på *hva* barn faktisk lærer når de leker. Fredriksen (2014) stiller spørsmålet: “Hvor er denne læringen som skjuler seg i leken?”. Hun skriver videre at det har blitt lagt mye vekt på læring de siste årene, og at barnehageaktiviteter som ikke ses på som lærende aktiviteter har lett for å bli oversett og nedprioritert. Hun peker på at det nettopp av den grunn er viktig at det synliggjøres hvordan barn lærer når de leker. Fredriksen (2014) skriver videre:

Lek, læring og meningsforhandling er kvalitative størrelser, avhengig av det enkelte barnet og konteksten det befinner seg i. Derfor kan læringsprosesser ikke måles gjennom en felles målestokk. Læring hos det enkelte barnet er avhengig av barnets egne predisposisjoner, tidligere erfaringer, kroppslig evner, interesser, konkrete kontekster, samspill med andre osv. (Fredriksen, 2014, s. 196).

Öhman (2012) forklarer dette som at læring er noe som skjer inni hvert enkelt barn og at det derfor ikke kan atskilles fra barnets lek og andre aktiviteter. Han skriver videre at det er barnet selv som styrer lekens retninger, og at leken vil opphøre dersom leken/aktivitetene styres for mye utenfra, fordi drivkraften for leken/aktiviteten da ikke kommer fra barnet selv.

Fredriksen (2014) sier at det da vil kunne være begrenset hvor mye en lærer/pedagog faktisk kan påvirke slike læringsprosesser utenfra, men at man kan legge til rette for fysiske og sosiale forhold som kan gi rom for, og muligheter til læring. Man vil ikke kunne bestemme nøyaktig hva hvert enkelt barn lærer, men valg av pedagogiske materialer vil være med på å sette rammer for hva barna skal kunne lære (Fredriksen, 2014, s. 196 – 197).

3. Metode

Jeg vil i dette kapittelet redegjøre for mitt valg av metode og fremgangsmåte.

Dalland (2017) skriver i boken *Metode og oppgaveskriving for studenter* om hva metode er og hvordan metode og vitenskap henger tett sammen. Når man prater om definering av metode er Vilhelm Aubert en fagperson som det ofte refereres til, og man kan lese at: “En metode er en fremgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme frem til ny kunnskap (...)” (Aubert, referert i Dalland, 2017, s. 81). Metode kan derfor ses på som et redskap som jeg skal bruke når jeg undersøker noe som jeg ønsker å innhente informasjon om. Valg av metode vil da påvirkes av hva jeg ønsker å finne ut. Grunnet den ekstraordinære situasjonen knyttet til Covid-19 viruset ble mine mulige valg av metode noe begrenset, og jeg valgte av sikkerhetsmessige årsaker og mangel på tilgjengelige informanter, litteraturstudie som metode for å innhente informasjon til min bacheloroppgave.

3.1 Litteraturstudie

En litteraturstudie er en metode innenfor forskning hvor man studerer litteraturen (Støren, 2013, s. 16-17). Det vil si at man studerer noe som allerede er undersøkt og forsket på. En litteraturstudie kan være basert på empiriske artikler og/eller teoretiske artikler, men skal alltid være basert på materiale som eksisterer fra før, og som man kan innhente fra ulike databaser. Man kan si at man må systematisere informasjon som allerede finnes. Støren (2013) legger det frem slik:

“Å systematisere kunnskap vil, som nevnt si å søke den, samle den, vurdere den og sammenfatte den” (Støren, 2013, s. 17).

Lærebøker kan også inneholde mye relevant informasjon, men denne informasjonen kan være vanskelig å forske rundt. Ifølge Støren (2013) begrunnes dette med at lærebøker har en instruerende måte å legge frem teori og annen forskning på, og man bør dermed stille seg

kritisk til bøkernes synspunkter. En slik instruerende innvending kan føre til vansker angående fortolkning av informasjonen.

Man kan betrakte de fleste kildene jeg har valgt å bruke som sekundærkilder. Jeg ønsker å argumentere for bruken av denne sekundærlitteraturen ved at jeg bruker faglitteratur som er fagfellevurdert og skrevet av forskere eller fagpersoner som har brukt andres teorier i en barnehagekontekst. Konteksten oppfattes for meg da som mer relevant og anvendbar i min oppgave. Ved å bruke disse kildene kommer jeg tettere på det jeg ønsker å finne ut av og formidle. Til tross for at oppgaven min i all hovedsak bygges opp av lærebøker har jeg tatt høyde for at jeg må være svært kritisk til bøkernes synspunkter.

Dette har ført til at jeg har sett bøkene i betraktning av hverandre, hvorvidt de ulike forfatterne er enige om sine synspunkter eller ikke, og jeg har deretter valgt litteratur som er relevant i forhold til forskningsspørsmålet mitt.

3.2 Fremgangsmåte

Som jeg nevnte i innledningen, så har jeg gjennom de to ulike fordypningseminene jeg har hatt under studiet opparbeidet meg to ulike syn på arbeid med materialer. Ett syn som hovedsakelig er lekent og lystbetont, og ett syn hvor materialer kan ses på som noe truende overfor miljøet. Jeg ønsket derfor å skrive oppgaven min basert på arbeid med materialer i et kunst- og bærekraftperspektiv for at jeg som ferdig utdannet pedagog skal kunne sitte igjen med tilstrekkelig kunnskap om arbeid med materialer i lys av disse to perspektivene.

Gjennom studiet har lærerne gjentatte ganger fremmet bruken av gjenbruksmaterialer i ulike skapende aktiviteter og kreative prosesser, såpass mye at det å skulle bruke disse materialene i barnehagesammenheng nesten ble som en selvfølge. Men hvorfor? Hva er det med disse materialene som gjør de så spesielle? Spørsmålene jeg stilte meg selv ble mange, og jeg ønsket å finne konkrete begrunnelser for bruken av gjenbruksmaterialer i barnehagen, da spesielt i forhold til skapende prosesser. Jeg utarbeidet derfor en problemstilling som kunne hjelpe meg til å søke etter informasjon knyttet til dette.

Men utgangspunkt i problemstillingen min: **“Hvorfor bruke gjenbruksmaterialer som en kreativ ressurs i barnehagen?”** startet jeg å innhente fagstoff som kunne gi meg en bedre forståelse for temaet. Dette ble gjort ved at jeg gjorde strategiske søk i Oria, Google Scholar og Nasjonalbiblioteket, samt benyttet meg av veiledning med veileder. Jeg så også gjennom

ulike pensumbøker jeg hadde liggende fra tidligere i studiet for å se om det fantes relevant informasjon å hente der.

Gjennom lesing og refleksjon rundt litteraturen avgrenset jeg oppgavens kunstperspektiv ned til å ha søkelyset på materialenes muligheter og prosessene som kan finne sted i møtet mellom barn og ulike materialer, da med hovedfokus på gjenbruksmaterialer. Gjennom bærekraftperspektivet avgrenset jeg søkelyset ned til hvordan bruken av gjenbruksmaterialer kan ha en positiv effekt i forhold til å sette bærekraftig utvikling på dagsordenen i barnehagen.

3.3 Søkedomumentasjon

Her vil jeg beskrive hvilke søkemetoder, databaser, søkeord, søkekombinasjoner, inklusjons- og eksklusjonskriterier som ble brukt i oppgaven, samt begrunne valgene jeg gjorde. Som nevnt benyttet jeg søkemotorene Oria, Google Scholar og Nasjonalbiblioteket når jeg søkte etter informasjon til min oppgave. Jeg valgte å benytte disse søkemotorene da jeg oppfattet treffene jeg fikk her som mest relevante. Enkeltstående søkeord i seg selv ga ikke så mange treff som var relevante nok for min oppgave, og jeg så det dermed som nødvendig å lage ulike søkeordkombinasjoner for å finne relevant og anvendbar informasjon. I tillegg til å søke i de nevnte søkemotorene har jeg funnet frem til litteratur ved å se gjennom referanselistene i bøker jeg uthentet fra søkene. Etter veiledning med veileder satt jeg også igjen med flere foreslåtte fagpersoner og/eller forfattere som jeg kunne søke på for å finne relevant litteratur.

3.3.1 Oria

Søkeord:

Gjenbruksmaterialer, skapende prosesser, affordance, formingsaktiviteter, bærekraft, ReMida, gjenbruk.

Søkeordkombinasjoner:

Gjenbruksmaterialer + barnehage, skapende prosesser + barnehage, forming + bærekraft + barnehage, gjenbruksmaterialer + formingsaktiviteter + barnehage, affordance + materialer, gjenbruk + barnehage.

3.3.2 Google Scholar

Søkeord:

Gjenbruksmaterialer, skapende prosesser, affordance, formgivingsaktiviteter, bærekraft, ReMida, gjenbruk.

Søkeordkombinasjoner:

Gjenbruksmaterialer + barnehage, skapende prosesser + barnehage, forming + bærekraft + barnehage, gjenbruksmaterialer + formingsaktiviteter + barnehage, affordance + materialer, gjenbruk + barnehage.

3.3.3 Nasjonalbiblioteket

Søkeord:

Gjenbruksmaterialer, skapende prosesser, affordance, formgivingsaktiviteter, bærekraft, ReMida, gjenbruk.

Søkeordkombinasjoner:

Gjenbruksmaterialer + barnehage, skapende prosesser + barnehage, forming + bærekraft + barnehage, gjenbruksmaterialer + formingsaktiviteter + barnehage, affordance + materialer, gjenbruk + barnehage.

Jeg benyttet de samme søkeordene og søkeordkombinasjonene i alle søkemotorene for å maksimere sjansene mine for å finne relevante treff.

3.3.4 Inklusjon- og eksklusjonskriterier

Inklusjonskriterier: Det var viktig for meg at artiklene og litteraturen jeg fikk opp ved søkene var så relevant for oppgaven og problemstillingen min som over hode mulig. Derfor kom jeg frem til følgende inklusjonskriterier:

- Språk: Norsk, engelsk, svensk.
- Tidsrom: Helst nyere enn 2010.
- Forfatterrelevans

Eksklusjonskriterier: Jeg endte opp med å ekskludere artikler og annen litteratur som kom under disse kriteriene:

- Studentoppgaver
- Forfattere med manglende akademisk eller relevant bakgrunn.

- Foreldet forskning som kunne motbevises gjennom nyere forskning.

3.4 Kildekritikk

Jeg vil her redegjøre for mine valg knyttet til valgt litteratur og min bevissthet knyttet til kildekritikk.

Litteraturen som jeg har benyttet i min bacheloroppgave består hovedsakelig av ulike forfattere eller fagpersoner med tilknytning til barnehagefeltet. Majoriteten av forfatterne har høyere akademisk utdanning og er kjent både nasjonalt og internasjonalt. Forfattere og/eller fagpersoner som ilegges tyngde i min oppgave er Waterhouse, Odegard og Bråten.

Ann-Hege Lorvik Waterhouse er eksempelvis høyskolelektor i forming, kunst og håndverk ved institutt for barnehagelærerutdanning, fakultet for lærerutdanning og internasjonale studier ved høgskolen i Oslo og Akershus, og hun har mange års arbeidserfaring med forming, kunst og håndverk, med kunstformidling og barns opplevelser, eksperimenteringer og erfaringer med varierte materialer i kunstneriske sammenhenger i barnehagen. Ingvar Bråten er også høgskolelektor i kunst og håndverk, henholdsvis ved NLA høgskolen i Bergen hvor han underviser ved barnehagelærerutdanningen. Bråten har lang erfaring med gjenbruk og tingenes muligheter og vil i likhet med Waterhouse derfor kunne anses som en sikker kilde til min oppgave. Nina Odegard er ansatt i et stipendiat hos Fakultet for lærerutdanning og internasjonale studier, institutt for barnehagelærerutdanning i Oslo og er med i en forskningsgruppe som forsker på *Barn i barnehage i en bærekraftig framtid; Digitalisering, Estetikk og Materialitet* (oslomet), og vil også kunne betraktes som en sikker kilde til min oppgave. Forfatternes akademiske utdanning og annerkjennelse, at bøkene er utgitt av kjente forlag og at forfatterne av bøkene refererer til nyere forskning og studier både nasjonalt og internasjonalt, understreker også at jeg kan betrakte den valgte litteraturen som sikker å bruke i min oppgave.

Til tross for dette, vil det være vesentlig for meg å peke på at jeg ved å basere oppgaven min på et fåtall av forfattere/fagpersoner, vil kunne oppleve at forskningen min til en viss grad svekkes. Bakgrunnen for det er at informasjonen som blir presentert presenteres kun ut i fra et fåtalls personers vinklinger på temaet. Jeg vil likevel argumentere for at min bevissthet rundt dette og det faktum at den valgte litteraturen er så relevant og vesentlig i forhold til min problemstilling, tyder på at det ikke ville komme i fare for å svekke oppgaven i altfor stor grad. Med bakgrunn i teori om relevans og krav til data kan man lese at:

Et grunnleggende krav til data er at de må være gyldige. Det betyr at de er relevante for problemstillingen. Når mennesker utgjør informasjonskilden, innebærer det en vurdering av hvem som kan tenkes å gi mest uttømmende svar på de spørsmålene som problemstillingen reiser (Dalland, 2007, s. 93).

Som jeg har argumentert for over, vil jeg ut i fra dette kunne anse mine informasjonskilder som gyldige i forhold til grad av relevans knyttet til min problemstilling.

En annen faktor som er viktig å nevne er kilderelevans i forhold til utgivelsesdato. Jeg har for det meste benyttet teori som er utgitt det siste tiåret. Dersom jeg har kommet over bøker med flere utgaver, har jeg utelukkende forsøkt å benytte meg av den nyeste utgaven.

Dette viser at jeg har vært bevisst mine valg av litteratur, og at jeg har fokusert på å innhente oppdatert og så nytt materiale som mulig for å på best mulig måte kunne svare på problemstillingen min.

4. Funn og drøfting

I dette kapittelet vil jeg ta tak i mine funn fra dette litteraturstudiet og knytte de opp mot problemstillingen min for å se om jeg finne svar på hvorfor man skal bruke gjenbruksmaterialer som en kreativ ressurs i barnehagen.

Under det første hovedtemaet som handler om bærekraftig utvikling, kommer det frem at arbeid med bærekraftig utvikling i vår tid skal være ett av barnehagens verdigrunnlag. Dette betyr at arbeid med bærekraftig utvikling skal være en del av barnehagens virksomhet og planlegging. I rammeplanen er dette nedfelt, men kan fritt ilegges ulikt fokus så lenge det er til stede. Ut i fra dette vil man naturlig nok kunne oppleve variasjoner innen arbeidets synlighet. Det kommer også frem at bærekraftig utvikling ikke kun skal sees i forbindelse med naturen, men at det omhandler både økologi, økonomi, politikk og sosiale forhold, og forholdene mellom dem. For at en aktivitet skal kunne ses på som bærekraftig er den nødt til å befinne seg i skjæringspunktet mellom de fire pilarene. Jeg ønsker derfor nå å se på hvordan disse pilarene eventuelt kan komme til syne når man arbeider med gjenbruksmaterialer i barnehagen. Jeg har valgt å fokusere på formingsarbeid med gjenbruksmaterialer som aktivitet. Problemstillingen min omtaler gjenbruksmaterialer som en kreativ ressurs, og jeg vil derfor forsøke å koble bærekraftperspektivet opp mot kunstperspektivet og funnene jeg har gjort under hovedtemaene *gjenbruk, materialer og*

materialitet, samt kreativitet og estetiske læringsprosesser.

4.1 Gjenbruksmaterialer i formingssammenheng

Som nevnt under hovedtemaet bærekraftig utvikling, skriver rammeplanen at: “Barnehagen skal bidra til at barna kan forstå at dagens handlinger har konsekvenser for fremtiden” (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 10). Ut i fra Bråten og Kvalbeins utsagn: “Gjennom å gjenbruke ting i en formingssammenheng kan barn erfare at ting er mer enn noe vi bare bruker og forbruker, men en ressurs med høy verdi” (Bråten & Kvalbein, 2014, s. 26), vil man kunne si at arbeid med gjenbruksmaterialer i en formingssammenheng vil kunne bidra til forståelse for ressurs bruk. Det å betrakte materialer som en ressurs vil da kunne bidra til å redusere mengden avfall, noe som igjen vil ha innvirkning på fremtiden.

Avfallspyramiden som Bråten og Kvalbein (2014) viser til i sin bok, plasserer gjenbruk under nivået som heter *ombruk* og er nest øverst i pyramiden. Det vil si at arbeid med gjenbruksmaterialer kan ses på som ønskelig og gunstig i forhold til det å begrense avfallsmengder. Det nivået som er mest ønskelig å oppnå er *avfallsreduksjon*. Slik jeg ser det vil man også kunne komme inn under dette nivået om man ser på gjenbruksmaterialer som en ressurs til bruk i formingssammenheng. Om en ikke behøver å kjøpe nye materialer til formingsaktiviteter fordi man allerede har materialer tilgjengelig, altså at man bruker ting/materialer som ellers ville blitt kastet, så vil man bidra til avfallsreduksjon fordi man ikke skaper mer avfall enn det som allerede befinner seg i barnehagen. Dette understrekes av Bråten og Kvalbeins tanker om hvordan man kan få gode skapende prosesser ved at man ser verdi og mulighet i ting. De skriver:

Dette forutsetter en åpen holdning, og vilje til å dvele. En slik åpenhet og verdsetting av tingene kan knyttes til ulike former for formingsarbeid med barn.

Formingsprosesser med gjenbruk kan være med på å få oss høyere opp i avfallspyramiden på flere forskjellige måter (Bråten & Kvalbein, 2014, s. 26).

Bråten og Kvalbein (2014) skriver også om hvordan arbeid med gjenbruksmaterialer kan bidra til bedre kunnskap om materialenes fysiske egenskaper ved at barna får utforske materialene direkte. Barna vil da kunne oppdage at noen materialer er harde, noen er myke og at de egner seg til ulike formål. Økt bevissthet knyttet til dette kan overføres til de valgene man møter som forbruker. I tillegg til erfaringer med ulike materialer i en gjenbrukssammenheng trekker Bråten og Kvalbein (2014) frem at det å ha

håndverksferdigheter knyttet til tradisjonelle formingsfag er viktig for å kunne øke graden av gjenbruk. De skriver at et godt utført håndverksarbeid gir god kvalitet, og dersom man selv har erfaring med å lage ting vil man også kunne se kvaliteten i det andre har lagd. Dette tyder på at både kunnskaper og erfaringer med håndverk og ulike teknikker vil kunne bidra til at man får respekt for det arbeidet som ligger bak en ting/gjenstand, og at det da vil kunne bli vanskeligere å kaste den. Dette argumenterer for mitt valg av fokus rettet mot formingsarbeid med gjenbruksmaterialer.

Når det kommer til synligheten av de fire pilarene innen bærekraftig utvikling, vil man kunne si at arbeid med gjenbruksmaterialer i en formingssammenheng vil kunne falle under den økonomiske pilaren om man ser på gjenbruksmaterialer som gratismaterialer. Når barn deltar i en formingsaktivitet vil man også kunne legge merke til flere av Bishops 6 fundamentale matematiske aktiviteter, som knyttes til den økonomiske pilaren.

Den økologiske pilaren vil å så måte komme til syne ved at man bidrar til å redusere avfall som ellers ville kunne ha påvirket miljøet negativt. Slik jeg ser det, forutsetter dette at man er bevisst hvordan man behandler disse gjenbruksmaterialene. Med det mener jeg at man bør tenke over hvilke materialer man setter sammen i en formingsaktivitet, at man ikke hemmer muligheten for gjenvinning om man på et senere tidspunkt ønsker å kaste det man har laget i søpla. Det å for eksempel lime sammen materialer laget av plast, papp og glass med limpistol og drysse glitter over vil kunne vanskeliggjøre videre gjenvinning av materialene, og at vi da resulterer i å havne lenger nede i avfallspyramiden.

Den sosiale og kulturelle pilaren vil kunne komme til syne i både selve formingsaktiviteten og i de materialene man velger. Odegard (2015) hevder at man kan forsterke følelsen av tilhørighet og at man kan bygge bro mellom kulturelle forskjeller når barn møtes rundt en aktivitet, deler felles opplevelser og følelser, og skaper noe sammen. Legger man opp formingsaktivitetene på en slik måte at flere barn kan skape sammen vil man da altså kunne oppnå dette. Velger man å bruke gjenbruksmaterialer i en formingsaktivitet vil man, slik jeg ser det, kunne velge mellom et mangfold av materialer som faller under denne kategorien. Dette vil da være i tråd med Odegards (2015) tanker om at mangfold i materialer vil kunne styrke likeverdet og fremme forståelse for ulikheter. Den politiske pilaren kan som nevnt under hovedtemaet *bærekraftig utvikling* knyttes til demokrati og medvirkning. Det vil da handle om pedagogenes bevissthet over rollen som pedagog og hvordan man legger til rette for medvirkning og demokrati i formingsaktivitetene med gjenbruksmaterialer. Dersom man

får til dette, vil også den politiske pilaren komme til syne.

4.2 Gjenbruksmaterialer som materiale

Under hovedtemaet *materialer og materialitet* kommer det frem at alt rundt oss kan betraktes som materialer, og at vi, ifølge Gibson, vil kunne oppdage egenskaper i materialene som vi kan omdanne i handlingspotensialer dersom vi er i interaksjon med materialene. Gibsons begrep *affordance* betyr “å tilby” eller “å se muligheter for bruk, i stedet for begrensninger” (Fjørtoft, 2012, s. 66). Dette kan ses i relasjon til Bråten og Kvalbeins (2014) teori om hvordan arbeid med gjenbruksmaterialer kan bidra til bedre kunnskap om materialenes fysiske egenskaper ved at barna får utforske materialene direkte. I interaksjon med gjenbruksmaterialer vil man ut i fra Gibsons teori kunne oppdage hva gjenbruksmaterialer kan tilby, samt kunne se muligheter for bruk. Gjenbruksmaterialers *affordance* vil da kunne føre til at vi ser på dem som en ressurs man kan benytte i formingsaktiviteter. I formingsfaglig sammenheng vil det da være snakk om *materialenes iboende estetiske uttrykk*. Det handler om materialenes estetiske kvaliteter og det er da snakk om kvaliteter som materialet tilbyr oss. Slik jeg ser det, er det at gjenbruksmaterialer er så mangfoldig en begrunnelse for hvorfor man skal se på dem som en ressurs. Med det mener jeg at et mangfold av ulike materialer, slik gjenbruksmaterialer er, vil kunne bety et mangfold av kvaliteter som videre kan resultere i mangfoldige handlingsmønstre. Ser man gjenbruksmaterialers *affordance* vil man altså kunne se muligheter for bruk, i stedet for å kaste dem. Dette kan videre knyttes til bærekraftig utvikling og arbeid med redusering av avfall.

Bruken av gjenbruksmaterialer som materialer i en formingssammenheng vil kunne knyttes til sosialantropologen Tim Ingolds (1948-) begrep *material flow*. Ved å skape noe nytt med ett allerede eksisterende materiale kan ses på som at materialene endres. Ingold ser på materialer som substanser som stadig forandres til nye substanser og overflater, og at de materielle substansene er i en evig materiell flyt eller transformasjonsprosess. Det å for eksempel bruke papiravfall til å lage pappmasje vil da kunne gi barna erfaringer knyttet til materialenes fysiske kvalitet og at de kan forandres til nye substanser og overflater. Kanskje vil arbeid med materialer på denne måten også kunne bidra til forståelse av hvordan ulike materialer oppfører seg om de blir kastet i naturen? Waterhouse (2013) peker på at barn tilegner seg kunnskap og erfaring om materialer gjennom lek og skapende virksomhet med

materialer. Hun argumenterer for at barn vil kunne få tilgang til materialet på en mer estetisk og sanselig måte gjennom en produksjonsprosess, også forstått som en skapende prosess, enn om barna kun får oppleve en ferdig produsert gjenstand. Det handler altså om møtet mellom den skapende og materialene det skapes med. Hvilke materialer vi som pedagoger velger å tilby vil da kunne påvirke dette møtet. Odegard (2015) trekker frem viktigheten av å kunne se mangfoldet av diskursene vi er styrt av. I forhold til formingsaktiviteter vil disse diskursene kunne påvirke pedagogenes valg av materialer. Dette bringer meg tilbake til innledningen hvor jeg stilte meg spørsmål om hvorvidt pedagoger i barnehagen er bevisste sine valg av materialer, eller om det har blitt sånn fordi det alltid har vært sånn. Maling, perler, glitter, farget papp, fjær og piperensere er materialer som jeg har observert i alle praksisbarnehagene jeg har vært i, og jeg har opparbeidet meg en oppfatning av at dette er normaliserte materialer som brukes i formingssammenheng i de fleste barnehager. Men hvorfor? Har det noe å gjøre med synet på hva formingsfaget er? Kulturelle rammer? Hvilke diskurser har ført til at man velger nettopp disse materialene? Dette er ikke noe jeg kan svare på ut i fra den informasjonen jeg har innhentet i dette litteraturstudiet. Denne bacheloroppgaven har fokus på å finne begrunnelser for bruk av gjenbruksmaterialer som kreativ ressurs, men jeg synes det er verdt å nevne for å kunne bevisstgjøre meg selv om at jeg kan bli styrt i de valgene jeg kommer til å gjøre som ferdig utdannet pedagog.

4.3 Gjenbruksmaterialer som kreativ ressurs

Kreativitet, kan som nevnt under hovedtemaet *kreativitet og estetiske læringsprosesser*, forstås som en personlig evne som er nært knyttet til læring, motivasjon og en positiv innstilling til livet. En kreativ ressurs kan da forstås som noe som fremmer dette.

For å få en bedre forståelse for gjenbruksmaterialer som kreativ ressurs vil jeg nå gå litt dypere inn på hvordan man kan styrke kreativiteten. Gjennom dette litteraturstudiet har jeg funnet frem til begrepet "*ego-strenght*", som viser til at barns kreativitet utvikles gjennom tro på egne tanker og ideer. For at barnehagen skal kunne bidra til utvikling av kreativitet må det ifølge Fredriksen (2013) utvikles en positiv kultur hvor fantasifulle uttrykk, annerledes tenkning og kreative handlinger aksepteres. Skaper man en slik kultur vil man kunne bidra til at barna føler seg akseptert og de vil kunne utvikle sin "*ego-strenght*". Bråten og Kvalbein (2014) hevder at kreativitet kan være nyttig inne flere områder i livet. De trekker frem at kreativitet vil kunne være nyttig når man for eksempel skal utvikle avfallsmetoder som tar

vare på våre ressurser. Kreativitet kan da altså kobles til arbeid med bærekraft, og slik jeg ser det ligger det mye kreativitet bak utviklingen av flere ulike oppfinnelser som skal kunne bidra til å ta vare på miljøet vårt. Solcellepanel og el-biler er eksempler som kan nevnes her.

Rinaldi (2009) skriver at barn avkoder og tolker informasjon på en utrolig kreativ måte, og at det er viktig å gi barn mange muligheter for å gjengi tankebildene sine, og til å presentere de til andre. Det å gi mange muligheter har jeg her tolket som at de bør ha god tilgang til ulike materialer som kan bidra til at de får gjengi sine tankebilder, og at de da også får muligheten til å presentere de for andre. I denne oppgaven vil det da være naturlig å prate om tilgangen til gjenbruksmaterialer. Som jeg nevnte i teoridelen, er gjenbruksmaterialer noe de fleste har god tilgang til, også barnehagen. Det vil si at å få tak i materialene i og for seg ikke vil være problematisk. Det Taguchi (2009) mener, er at materialene må være tilgjengelig for barna. Materialene bør da stå fremme slik at barna kan benytte seg av dem når de selv vil, ikke når de voksne vil at de skal det. Jeg tolker dette i en retning av at materialene skal være fysisk tilgjengelig og mulig for barna å få tak i. Ser man på teorien jeg har funnet frem til om barns lek med materialer, så viser denne til at læring er noe som skjer inni hvert enkelt barn og at det derfor ikke kan sees atskilt fra barns lek og andre aktiviteter. Det kommer også frem at lekens retninger styres av barnet selv og at leken vil opphøre dersom leken/aktivitetene styres for mye utenfra. Lekens drivkraft kommer altså fra barnet selv. Dette forsterker Rinaldis (2009) påstand om at materialene bør være tilgjengelig for barna og at de skal kunne benytte seg av dem på sine egne premisser. Med tanke på at kreativitet kan forstås som en personlig evne som er nært knyttet til læring, motivasjon og en positiv innstilling til livet, vil man også kunne si at barns tilgang på materialer vil kunne bidra til at barna lærer i lek med materialene som er tilgjengelig for dem. Det at materialene er tilgjengelige på en slik måte som Rinaldi (2009) beskriver, vil da gi barna mulighet til selv å skape motivasjon for utforskningen og de vil kunne lære ut i fra personlige forutsetninger. Det å føle på frihet tilknyttet handlingsrom kan videre, slik jeg ser det, knyttes til det å få en positiv innstilling til livet. Dersom man benytter gjenbruksmaterialer som materialer på denne måten vil man da kunne si at de vil fungere som en kreativ ressurs. Gjenbruksmaterialene vil da være med på å fremme kreativitet, forstått som en personlig evne som er nært knyttet til læring, motivasjon og en positiv innstilling til livet. Slik jeg ser det, vil kreativitet forstått på denne måten også kunne bidra til læring, motivasjon og en positiv innstilling til livet, både nå og i fremtiden, i arbeid med bærekraftig utvikling. Ser jeg på det slik, vil jeg kunne påstå at arbeid med materialer i både et kunstperspektiv og bærekraftperspektiv faktisk er mulig.

5. Avslutning

Gjennom dette litteraturstudiet har jeg innhentet informasjon fra relevante fagpersoner/teoretikere for å prøve å finne svar på min problemstilling:

Hvorfor benytte gjenbruksmaterialer som en kreativ ressurs i barnehagen?

For å systematisere studiet, delte jeg teoridelen inn i hovedtemaer som jeg oppfattet som relevante for å kunne svare på min problemstilling. Disse hovedtemaene var: *Bærekraftig utvikling, gjenbruk, materialer og materialitet, samt Kreativitet og estetiske læringsprosesser.*

Mine funn knyttet til disse hovedtemaene viser blant annet at en kreativ ressurs kan forstås som noe som fremmer læring, motivasjon og en positiv innstilling til livet hos hvert enkelt barn. Videre kom det frem at ulike materialer vil kunne gi ulike oppdagelser knyttet til materialenes egenskaper, og at dette videre kan omdannes i handlingspotensialer. Dette innebar at man er i interaksjon med materialene.

Mine funn peker også på at de materialene vi som pedagoger velger å bruke i formingsaktiviteter kan påvirkes av hvilke diskurser vi styres av, og valg av materialer vil kunne åpne opp eller begrense barns utbytte av arbeidet med materialer. Dette kan sees i tråd med at vi både påvirker og påvirkes av våre omgivelser bestående av materialer. Velger man å bruke gjenbruksmaterialer som materiale i formingsaktiviteter vil man kunne knytte sammen kunstperspektivet med bærekraftperspektivet. Eksempelvis vil barn gjennom ulike formingsaktiviteter kunne tilegne seg kunnskap om håndverk og ulike teknikker, som videre kan føre til større respekt for ting. Dette vil da kunne øke muligheten for gjenbruk og avfallsreduisering. Gjenbruk med gjenbruksmaterialer vil da også kunne bidra til at man er med på å begrense mengden avfall. I formingssammenheng, viser mine funn at alle de fire pilarene inne bærekraftig utvikling vil kunne komme til syne. Klarer man å få til en formingsaktivitet hvor alle pilarene kommer til syne vil man kunne anse aktiviteten som bærekraftig.

I likhet med andre materialer vil gjenbruksmaterialer kunne gi ulike oppdagelser og handlingspotensialer knyttet til materialenes egenskaper. Det foreligger ikke funn av spesifikke fysiske egenskaper hos gjenbruksmaterialene som vil være bedre enn hos andre materialer, men det at begrepet gjenbruksmaterialer omfatter ett stort spekter av ulike materialer vil kunne sees på som en fremtredende fordel. Som Odegard (2015) peker på, vil en mer kollektiv bevissthet om forbruk og gjenbruk – det å gjøre et felles økologisk løft for

miljøet, være den mest opplagte argumentasjonen for å arbeide med gjenbruksmaterialer i barnehagen. Ser man dette i sammenheng med forståelsen av hva en kreativ ressurs er og funnene knyttet til materialers iboende muligheter, vil man se flere begrunnelser for hvorfor man skal bruke gjenbruksmaterialer som kreativ ressurs i barnehagen.

Det foreligger altså flere funn som gir svar på problemstillingen min. Jeg anser da spørsmålet som problemstillingen min stiller som besvart, men jeg utelukker ikke at ett mer omfattende studie vil kunne belyse flere sider av temaet som jeg ikke har fått med i denne oppgaven.

6. Referanser

Buaas, E. H. (2012). *Med himmelen som tak: uterommet som arena for skapende aktiviteter i barnehage og skole*. Oslo: Universitetsforlaget.

Bråten, I. & Kvalbein, Å. (2014). *Ting på nytt: en gjenbruksdidaktikk*. Bergen: Fagbokforlaget.

Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving* (6. Utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.

Davis, J. M. (2015). *Young children and the environment: Early education for sustainability*. Port Melbourne, Vic: Cambridge University Press.

Fjørtoft, I. (2012). Barns lekebiotoper. I Krogstad, A., Hansen, G. K., Høyland, K. G., & Moser, T. (Red.), *Rom for barnehage* (s. 65 – 76). Bergen: Fagbokforlaget.

Fredriksen, B. C. (2013). *Begripe med kroppen: Barns erfaringer som grunnlag for all læring*. Oslo: Universitetsforlaget.

Gibson, J. J. (1995). *The ecological approach to visual perception*. New Jersey: Lawrence Earlbaum Associates, Publishers.

Jonstøij, T. & Tolgraven, Å. (2003). *Hundre måter å tenke på: om Reggio Emilias pedagogiske filosofi*. Oslo: Damm forlag.

Kunnskapsdepartementet. (2017). *Rammeplan for barnehagen: Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Hentet fra <https://www.udir.no/globalassets/filer/barnehage/rammeplan/rammeplan-for-barnehagen-bokmal2017.pdf>

Nilsen, H. K. (2018). Russiske barnehager som kreative steder. I Myrstad, A., Sverdrup, T., & Helgesen, M. B. (Red.), *Barn skaper sted, sted skaper barn* (s.147 - 168). Bergen: Fagbokforlaget.

Odegard, N. (2015). *Gjenbruk som kreativ kraft*. Oslo: Pedagogisk forum.

Oslomet. (u.å.). Nina Odegard. Hentet 31. Mai 2020 fra <https://www.oslomet.no/om/ansatt/odegaa/>

Rinaldi, C. (2009). *I dialog med Reggio Emilia: lytte, forske og lære*. Bergen: Fagbokforlaget.

Solem, I. H. & Reikerås, E. K. L. (2011). *Det magiske barnet*. Bergen: Caspar forlag.

Statistisk sentralbyrå. (2020, 2. april). Hentet fra <https://www.ssb.no/natur-og-miljo/statistikker/avfregno>

Støren, I. (2013). *Bare søk! : praktisk veiledning i å skrive litteraturstudier* (2. Utg.). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Verdenskommisjonen for miljø og utvikling. (1987). *Vår felles framtid*. Oslo: Tiden norsk forlag.

Waterhouse, A. H. L. (2013). *I materialenes verden*. Bergen: Fagbokforlaget.

Öhman, M. (2012). *Det viktigste er å få leke*. Oslo: Pedagogisk forum.

Åberg, A., & Taguchi, H. L. (2010). *Lyttende pedagogikk: etikk og demokrati i pedagogisk arbeid* (5. Utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Bilde:

Avfallnorge. (u.å.). Avfallspyramiden (figur). Hentet 3. juni 2020 fra <https://www.avfallnorge.no/om-avfall-norge/om-bransjen>